

Valsts izglītības
satura centrs

Eksāmens latviešu valodā (optimālais līmenis)

**Rezultātu analīze,
secinājumi un ieteikumi,
gatavojoties 2022./2023.
mācību gada eksāmenam**

Agnese Puķe
Iluta Dalbiņa

2021./2022. mācību gada centralizētā eksāmena latviešu valodā (optimālais mācību satura apguves līmenis) rezultātu analīze, secinājumi un ieteikumi, gatavojoties 2022./2023. mācību gada eksāmenam

Metodiskā materiāla uzbūve:

- I. Eksāmena darba uzbūve.
- II. Eksāmena darba vērtēšanas saturs.
- III. Eksāmena darba atsevišķu daļu analīze un ieteikumi:
 - 1.daļa. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze. Piemēri. Ieteikumi.
 - 2.daļa. Tekstveide (argumentētā esēja /pārspriedums). Piemēri. Ieteikumi.
 - 3.daļa. Runa un saziņa. Norise. Ieteikumi.
- IV. Avoti pašmācībai.

I. Eksāmena darba uzbūve

Centralizētā eksāmena mērķis ir novērtēt skolēnu sniegumu latviešu valodā atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”.

Eksāmena adresāts – izglītojamie, kuri ir apguvuši valodu mācību jomas sasniedzamos rezultātus latviešu valodā optimālajā mācību satura apguves līmenī (*nav saistības ar klasi vidusskolas posmā, kuru skolēns ir pabeidzis konkrētajā mācību gadā*).

Vērtējums CE sertifikātā izteikts % izteiksmē kopumā un par katru daļu atsevišķi, minimālais sliksnis CE nokārtošanai 2023.gadā ir 10%.

II. Eksāmena darba vērtēšanas saturs

Eksāmena vērtēšanas saturu raksturo trīs kategorijas:

- 1) sasniedzamo rezultātu veids un grupa;
- 2) satura moduļi;
- 3) izziņas darbības līmenis.

Detalizēts kategoriju apraksts pieejams VPD programmā. Šajā materiālā doti piemēri izpratnei par to, kas tiek vērtēts katrā minētajā kategorijā.

1. Sasniedzamo rezultātu veids un grupa.

Skolēnam plānotie SR ir apkopoti šādos veidos:

- zināšanas un izpratne;
- prasmju grupas;
- ieradumi.

Zināšanu un izpratnes pārbaudei ir paredzēti uzdevumi, kuros skolēns analizē tekstu, demonstrējot zināšanas un izpratni par latviešu valodas sistēmas un stilistikas jautājumiem, autora individuālā stila savdabību, valodas līdzekļu strukturālajām, semantiskajām un funkcionālajām īpatnībām. Zināšanas un izpratni skolēns pamatā demonstrē eksāmena 1. un 3.daļā.

Prasmju apguvi raksturo piecas SR grupas:

- tekstveide - skolēna prasme veidot žanriski atbilstošu, pārdomātu, strukturētu, loģisku, pilnvērtīgi sasaistītu tekstu, kas atbilst tematam un ietver skolēna patstāvīgos spriedumus un personisko vērtējumu.
- argumentēšana - skolēna prasme formulēt skaidrus un precīzus apgalvojumus, kā arī pierādīt tos ar precīziem, pamatotiem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot nepieciešamo informācijas apjomu, precīzus faktus, kas papildināti arī ar savu pieredzi.
- teksta stilistika, skolēna prasme veidot stilistiski atbilstošu, viendabīgu tekstu, kā arī prasme izvēlēties stilistiski iederīgus un iedarbīgus izteiksmes līdzekļus.
- valodas kvalitāte - skolēna prasme veidot leksiski, gramatiski, stilistiski pilnvērtīgu tekstu, kas rakstu formā atbilst ortogrāfijas un interpunkcijas normām, bet mutvārdos ir vienmērīgi plūstošs un papildināts ar atbilstošiem neverbāliem izteiksmes līdzekļiem.
- mijiedarbība informācijas nodošanā - skolēna prasme iesaistīties dialogā, ievērojot runātāja un klausītāja kultūru.

Prasmju apguvi skolēns demonstrē visās eksāmena daļās, bet visvairāk 2. un 3.daļā.

Īpašs SR veids ir **ieradumi**. Skolēna ieradumus eksāmenā vērtē netieši, integrējot šo vērtējumu noteiktos prasmju kritērijos. Mācību procesā izveidotie ieradumi (piem., regulāra savas valodas kvalitātes kontrole, noteiktu valodas līdzekļu izvēle, teksta plānošana, dažādu žanru tekstu lasīšana, to analīze) ļauj veiksmīgāk saprast un veikt eksāmena uzdevumus.

2. Satura moduļi.

Satura moduļi saistīti ar saturisko ietvaru un skolēnam plānotajiem SR latviešu valodā atbilstoši standartam, tos raksturo četras lielās idejas:

1) Valoda un sabiedrība(Li1)

Eksāmenā tiek pārbaudīti šādi satura jautājumi:

- latviešu valodas paveidi – literārā valoda, sociolekti, reģiolekti – un tiem raksturīgās pazīmes;
- aktuālā valodu situācija Latvijā;
- valodas un kultūras nozīme identitātes veidošanas procesā.

2) Mediji, valoda un ietekme (Li2)

Eksāmenā tiek pārbaudīti šādi satura jautājumi:

- vēstījuma aktualitāte, mērķis, kā arī žanrs, struktūra, funkcijas;
- viedokļa izpratne, viedokļa uzbūve, argumentācija;
- regulēta lingvistiskā uzvedība, ievērojot ētikas normas.

3) Stilistika (Li3)

Eksāmenā tiek pārbaudīti šādi satura jautājumi:

- valodas funkcionālie stili un tiem raksturīgās pazīmes;
- valodas līdzekļu (verbālu, neverbālu) izvēle un lietojums, stilistikā iederība;
- autora individuālā stila īpatnības valodā.

4) Valodas struktūra (Li4)

Eksāmenā tiek pārbaudīti šādi satura jautājumi:

- valodas sistēma, dažādu valodas līmeņu vienības;
- valodas līdzekļu strukturālais, semantiskais un funkcionālais raksturojums:
 - valodas leksiskie līdzekļi,
 - valodas gramatiskie (morfoloģiskie un sintaktiskie) līdzekļi,
 - latviešu literārās valodas ortogrāfijas un interpunkcijas nosacījumi;
- teksta valodas kvalitāte atbilstoši literārās valodas normām.

3. Izziņas līmeņi.

Skolēna zināšanas, prasmes un kompetences tiek pārbaudītas četros izziņas darbības līmeņos atbilstoši SOLO taksonomijai. Izziņas darbības līmeņu apraksts ir pielāgots eksāmenam. Izziņas darbības līmeņiem ir dažāds īpatsvars eksāmena norisē, ievērojot eksāmena mērķi un galvenos vērtēšanas principus (skat.1. tabulu).

1.tabula

Izziņas darbības līmenis	Līmeņa apraksts	Raksturīgie rīcības vārdi	Īpatsvars (%)
I	Nosaka un atrod tekstā Li definētos saturiskos elementus.	atrast, izrakstīt, izvēlēties (no teksta), minēt (no teksta), nosaukt, nošķirt, noteikt	5–10
II	Klasificē un raksturo Li definētos saturiskos elementus.	aprakstīt, grupēt, izskaidrot, klasificēt, raksturot	5–10
III	Analizē un izvērtē Li definētos saturiskos elementus.	analizēt, novērtēt, pamatot jeb uzrakstīt pamatojumu, papildināt, piedāvāt (savu piemēru), salīdzināt, secināt jeb uzrakstīt secinājumu	30–40
IV	Pārveido un rada Li definētos saturiskos elementus.	formulēt, iekļaut, iesaistīt (tekstā), izmantot, pārveidot, sagatavot	40–50

Piemērs.

4. uzdevums (2 punkti).

Protams, tu vari viņu triekt ratā, ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna, bet neierāmēts, šķautņains un tevī pašā iekšupvērstš spogulis.

4.1. **Atrodi** piedāvātajā teikumā frazeoloģismu un izraksti to! (1.izziņas līmenis)

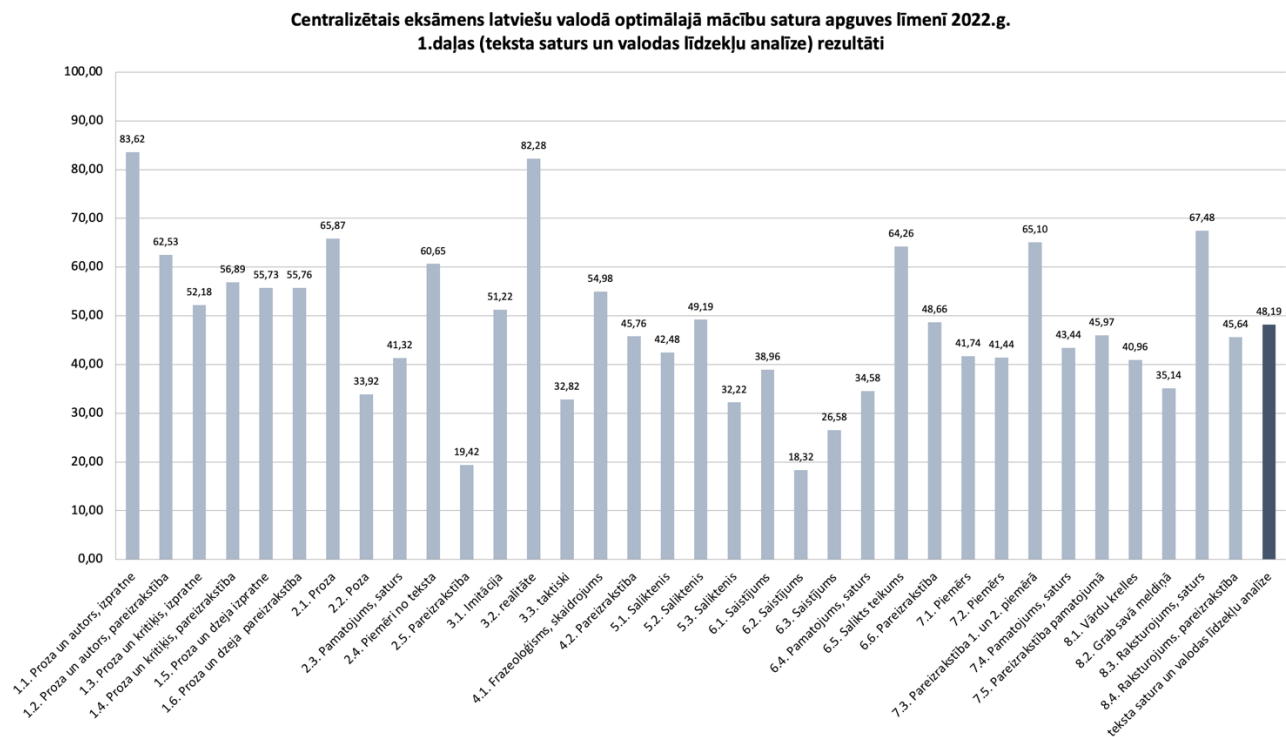
4.2. **Izskaidro** izrakstītā frazeoloģisma nozīmi! (2.izziņas līmenis)

Šajā uzdevumā skolēns demonstrē Li4 (valodas leksiskie līdzekļi).

III. Eksāmena darba atsevišķu daļu analīze un ieteikumi

1.daļa. Teksta satura un valodas līdzekļu analīze. Piemēri. Ieteikumi.

1.daļas rezultāti 2022.gada eksāmenā.

Valstī vidējais rādītājs 1.daļā - 48,19%

1.daļa jeb teksta satura un valodas līdzekļu analīze

1.daļas norise.

1. Skolēnam, izmantojot piedāvāto tekstu, 80 min. jāveic teksta satura un valodas līdzekļu analīze.
2. Skolēns rakstiski veic 8 uzdevumus.

∞ 1. uzdevums (6 punkti). Gundega Repše tekstā raksturo prozas tapšanu un būtību.

Formulē vienā teikumā autores izpratni par piedāvātajiem tematiem!

Temats	Izpratne (šeit doti dažādi piemēri)
Proza un autors	- Proza autoram ir draugs, kurš nenodos, tai var uzticēties. 1+1 - Proza ir šī laikmeta dievišķa greznība, tā ir labākā draudzene, laba klausītāja, kurai var stāstīt visu. 1+1 - Proza ir tad, kad „nevar nerakstīt”. 1+1
Proza un kritiķis	- Proza uzņem kritiķu viedokļus un iegūst gandarījumu. 1+0 (<i>kļūdaini uzrakstīts vārds gandarījumu</i>) - Kritiķim bieži nav iespējams saprast dziļumu un visas domas, kuras ietvertas prozā. 1+1

Proza un dzeja	- Proza nav salīdzināma ar dzeju, jo pēdējā radīta uz īslaicīgu laika posmu 1+0 (<i>teikuma beigās nav pieturzīmes</i>) - Proza labāk atklāj autora individualitāti, bet dzeja ir tikai īslaicīga aizraušanās. 1+1 - Jo tās abas nemitīgi strīdas. 1+0 (<i>šeit tikai palīgteikums</i>)
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Pievērst uzmanību, ka atbildēs tiek vērtēta arī pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma. 1 punkts katrā rindā par saturu, 1 par pareizrakstību. Būtiski atcerieties, ka katra teikuma beigās liekams punkts. 2. Izlasīt uzdevuma nosacījumus, proti, šeit formulējums 1 teikumā. 3. Šajā uzdevumā svarīgi formulēt autores (tātad G. Repšes) izpratni, nevis personīgo viedokli. 4. Uzdevuma formulējums jālasa kompleksi – formulējuma 1. daļa ievirza saturā, 2. daļa pasaka konkrētas darbības. Tas jāņem vērā visos 1. daļas uzdevumos. 5. Ja ir tikai citāts no teksta, tad pareizrakstību nevērtē. Ja skolēna veidotajā teikumā tiek lietota citāta daļa, tā jāliek pēdējās. 6. Ja atbildē tikai palīgteikums, tad pareizrakstību nevērtē.	

∞ 2. uzdevums (5 punkti).

Daiļliteratūrā tēlu vārdu izvēle lielākoties nav nejauša.

2.1.–2.2. Ko autore ir vēlējusies vēstīt lasītājam, piešķirot tēliem šos personvārdus?

2.3. Kā šajā tekstā lietotie tēlu vārdi Proza un Poza atklāj autores kā daiļdarba radītājas uzskatus? Uzraksti pamatojumu, izmantojot piemērus no teksta!

2.1. Proza	- unikāla, individuāli radīta, katru reizi līdzradāma kā lasītājam, tā rakstītājam 1 - Šis personvārds raksturo daiļumu literatūrā, to var salīdzināt ar cilvēka iekšējo pasauli, jo tā nemitīgi mainās, tā var būt skaista un neglīta vienlaicīgi. 1
2.2. Poza	- Tā ir ārišķība un virspusējība. 1 - Šis personvārds autorei atgādina vienmuļu un garlaicīgāku literatūras stilu, tāpēc tas raksturo dzīvesveidu, kādā cilvēks negribētu dzīvot vai atrasties. 1
2.3. Pamatojums	Ja Poza parādās Prozā, tā vairs nav Proza. Proza nepieņem Pozu. Tās nesadzīvo: „...ar Prozu kopā nevar dzīvi nodzīvot Pozā.” 1+1+1 (<i>pamatojums+piemērs+pareizrakstība, jo veikti visi uzdevumi</i>)

Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Pievērst uzmanību, ka atbildēs tiek vērtēta arī pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma. 1 punkts katrā rindā par saturu, 1 punkts par piemēra/u izrakstīšanu, 1 par pareizrakstību visā uzdevumā, ja veikti visi nosacījumi. Svarīgi ieraudzīt, par ko uzdevumā tiek piešķirti punkti. 2. Svarīgi izlasīt uzdevuma nosacījumus, tie atkal ir kompleksi - formulējuma 1.daļa ievirza saturā (tātad jādomā par vārdu izvēli, tēliem), 2.daļa pasaka konkrētas darbības, uzdevumus. 3. Rakstītājam jāievēro konsekvence attiecībā uz tēlu vārdiem – šeit Proza un Poza (lielais vai mazais burts). 4. Uzdevuma nosacījumos nav minēts, vai atbilde jāformulē 1 vai 2 teikumos, tāpēc tiek pieņemta atbilde arī kā atsevišķi vārdi, taču jāievēro, ka, rakstot teikumu, teikuma beigās	

liekams punkts. Rakstot atsevišķus vārdus un atbildi sākot ar mazo burtu, teikuma beigu pieturzīme nav jāliek.

5. Uzdevuma nosacījumos ir teikts, ka pamatojums jāraksta, izmantojot piemērus, tātad citātus. Var būt vairāki citāti. Tie var būt gan kā citāti, gan iesaistīti teikumā kā tiešās runas vai netiešās runas vārdi. Citātiem jābūt ieliktiem pēdīnās.

3. uzdevums (3 punkti).

Latviešu valodā tiek lietoti svešvārdi, tos izmanto arī daiļliteratūrā.

Uzraksti tekstā lietotajiem svešvārdiem atbilstošu sinonīmu!

Svešvārds	Sinonīms
3.1. imitācija	atdarināšana, atdarinājums, nav īsts, replika, atkātojums, kopija, atveidojums, pakaļdarinājums neieskaita - iestudēts
3.2. realitāte	īstenība, esošs, eksistējošs, dzīve, mūsdienas, patiesība neieskaita - laikmets
3.3. taktiski	smalkjūtīgi, pieklājīgi, saprotoši, neaizskaroši, loģiski, gudri neieskaita – ritmiski, ar nolūku, izdevīgi, principa pēc, plānoti
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Šajā uzdevumā netiek vērtēta pareizrakstība, nav ∞ zīmes. Katrs sinonīms 1 punkts. 2. Svarīgi ievērot nosacījumus, proti, rakstīt tikai 1 sinonīmu, par kuru skolēns ir pārliecināts, jo tad, ja atbildē ir uzrakstīti vairāki sinonīmi, taču kāds ir kļūdainš, atbilde netiek ieskaitīta. 3. Lai gan uzdevums šķietami viegls, procentuāli saņemtais vērtējums attiecīgi bija 51,22%, 82,28% un 32,87%. Tas daļēji skaidrojams ar to, ka zināmu un valodā bieži lietotu svešvārdu nozīmes skolēni zina neprecīzi vai jau. 4. Lai veiksmīgāk sagatavotos šādiem uzdevumiem, ikdienas darbos, lasot tekstus, vērts pievērst uzmanību vārdu skaidrojumiem. 5. Tāpat kā iepriekšējos uzdevumos, arī šajā jāprot lasīt nosacījumus, tātad skaidrojums jāraksta tekstā lietotajiem svešvārdiem. Ir vērts pārlasīt teksta daļu vairākkārt, lai saprastu, vai izvēlēta nozīme, skaidrojums atbilst kontekstam. 6. Sinonīms parasti ir tās pašas vārdšķiras vārds.	

∞ 4.uzdevums (2 punkti).

Daiļliteratūrā tiek izmantoti frazeoloģismi, jo tie padara valodu daudznozīmīgu un interesantu.

Atrodi piedāvātajā teikumā frazeoloģismu un izraksti to!

Izskaidro izrakstītā frazeoloģisma nozīmi!

Protams, tu vari viņu triekt ratā, ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna, bet neierāmēts, šķautņains un tevī pašā iekšupvērstš spogulis.	
4.1. Frazeoloģisms	triekt ratā neieskaita – - Tu vari viņu triekt ratā. - Iekšupvērstš spogulis. - ja nevēlies dzīvot kopā ar kādu, kas pat nav tava ēna

4.2.Frazeoloģisma nozīmes skaidrojums	padzīt, aizdzīt, aiztriekt, dzīt prom, dzīt pie velna, atbrīvoties no kaut kā, izbeigt visas attiecības, atraidīt
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Pievērst uzmanību, ka atbildē tiek vērtēta arī pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma. 1 punkts par pareizi izrakstītu frazeoloģismu un tā skaidrojumu, 1 punkts par pareizrakstību visā uzdevumā, ja veikti visi nosacījumi. Svarīgi ieraudzīt, par ko uzdevumā tiek piešķirti punkti. 2. Uzdevuma formulējumā svarīgi ieraudzīt 1.daļu, kurā jau norāda, ka frazeoloģismi padara valodu daudznozīmīgu. Skolēni saskata pārnestās nozīmes tur, kur to nemaz nav, bet te svarīgi zināt frazeoloģisma definīciju. 3. Ja skolēns izrakstījis garāku teikuma daļu, tad var nepieciešamo konstrukciju pasvītrot, lai parādītu izpratni par frazeoloģisma robežām. 4. Pareizrakstībā jāievēro konsekvence – ja sāk ar mazo burtu, tad pieturzīmi beigās neliek; ja sāk ar lielo burtu, tad teikuma beigu pieturzīme jāliek. 5. Izlasot uzmanīgi visus uzdevuma nosacījumus, frazeoloģisms jāmeklē dotajā teikumā, nevis visā tekstā.	

5. uzdevums (3 punkti).

Salikteņus veido no dažādu vārdšķiru vārdiem.

5.1.–5.3. Atrodi tekstā un izraksti no dažādām vārdšķirām veidotus salikteņus!

5.1. Apstākļa vārds un darbības vārds divdabja formā	iekšupvērstis, iepriekšminētos, līdzradāma
5.2. Īpašības vārds un lietvārds	labsajūta, mazbērniem, augstsirdīga, īslaicīgs
5.3. Lietvārds un īpašības vārds	viesmīlīgs/ viesmīlīgajām
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Nevērtē pareizrakstību. 2. Uzdevuma veikšanai skolēnam nepieciešamas ļoti konkrētas zināšanas – salikteņi un vārdšķiras. 3. Svarīgi ievērot nosacījumus, proti, rakstīt tikai 1 salikteni, par kuru skolēns ir pārliecināts, jo tad, ja atbildē ir uzrakstīti vairāki, taču kāds ir kļūdainais, atbilde netiek ieskaitīta.	

6. uzdevums (6 punkti).

Daiļliteratūrā autori izmanto vienlīdzīgus teikuma locekļus noteiktās situācijās, vietas, notikuma aprakstam vai tēlu raksturojumam.

Izraksti no teksta izceltās daļas trīs dažādi saistītu vienlīdzīgu teikuma locekļu grupas!

Kā vienlīdzīgu teikuma locekļu saistījums palīdz saprast teksta saturu?

Uzraksti pamatojumu saliktā teikumā!

6.1. Bezsaikļa saistījums	iemīli, mīli, iekāro 1
6.2. Vienojuma saikļa saistījums	ārišķību un efektus 1
6.3. Pretstata saikļa saistījums	- asinsritē, nevis uz ādas; 1 - ņemot [rokās], bet aizmirstot 1

6.4. Pamatojums	• Vienlīdzīgu teikuma locekļu dažāda saistījums palīdz saprast tekstu, jo tiek izmantoti vienādas nozīmes vārdi, kā arī pretstati. 1+1 • Vienlīdzīgi teikuma locekļi ar bezsaikļa saistījumu palīdz vizualizēt, piemēram, objektu izskatu, bet pretstata saikļa saistījums ļauj izcelt un ievērot pretstatus autora viedoklī. • Tie tiek izmantoti, lai uzspiestu uz lasītāja emocijām. 0+1
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Atbildē tiek vērtēta pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma. 2. Uzdevumā 6 punkti – 3 punkti par izrakstītiem piemēriem, 1 punkts par skaidrojumu, 1 punkts par saliktu teikumu. Pareizrakstību (1 punkts) vērtē pamatojuma daļā. 3. Svarīgi pareizi izlasīt nosacījumus, proti, par vienlīdzīgu teikumam locekļu meklēšanu tikai izceltajā teksta daļā. 4. Lai veiktu uzdevumu, skolēnam nepieciešamas precīzas zināšanas par saikļu funkcijām teikumā, taču arī tad, ja skolēns zina, kas ir vienlīdzīgi teikuma locekļi, un saprot, ka jāizraksta dažādi saistījumi, tad uzdevums ir veicams. 5. Skolēni kļūdās, izrakstot VTL. Tiek izrakstīts viss teikums. Ja skolēns izrakstījis visu teikumu, tad svarīgi pasvītrot to, ko uzskata par nepieciešamo konstrukciju, jo pretējā gadījumā skolēns nesaņem punktu, pat ja izrakstījis pareizo teikumu. 6. Pamatojumam jābūt precīzam un attiecināmam uz konkrētās konstrukcijas lietojuma nozīmi. Būtībā jau uzdevuma formulējuma 1.teikums norāda uz to, par ko jādomā pamatojumā.	

∞ **7.uzdevums** (5 punkti). Daiļliteratūrā mākslinieciskā nolūkā autori mēdz neievērot teikuma daļu robežas.

Izraksti no teksta divus piemērus, kuros nav ievēroti teikuma veidošanas principi!

Izskaidro, kā mainās autores stils, izmantojot šādu paņēmienienu!

7.1. Piemērs	• Gan par mātes kavalieru sejas izteiksmēm, gan garastāvokļu atkarību no mēness gaitas sevī un izplatījumā. • Vienaldzīgāka par nāvi. • Jo viņai vispār nepiemīt virspuse.
7.2. Piemērs	• Jo mana Proza ir tikai mana Proza. • Un – viena vienīgā. • Ventspilī. • Diendienā.
7.3. Pamatojums	• Autore šādā veidā liek lasītājam it kā apstāties, izvērtēt, viņa akcentē būtisko. 1+1 • Autore sāk savus teikumus ar sakārtojuma vai pakārtojuma saikļiem, kas padara autores stilu līdzīgu monologam, kur punkti ir kā pauzes izturēšanas vieta. 1+1 • Autore izmantojot šādu paņēmienienu kļūst vienreizēja. 0+0 (<i>saturs + pareizrakstība, neatdalīts divdabja teiciens</i>)
Skaidrojumi, ieteikumi	
1. Atbildē tiek vērtēta pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma. 2. 2 punktus saņem par pareizi izrakstītiem piemēriem, 1 punktu par pareizrakstību abos piemēros (svarīgas arī teikumu beigu pieturzīmes). 1 punkts par pamatojuma saturu, 1 punkts par pareizrakstību pamatojumā.	

3. No teksta izrakstīt tikai tos teikumus, kuros ir atkāpes. Ja izraksta vairāk konteksta dēļ, tad jāpasvīturo vajadzīgais.

8. uzdevums (4 punkti).

Daiļliteratūrā tiek izmantoti vārdi pārnēstā nozīmē.

Izskaidro izceltos vārdu savienojumus!

Raksturo autores attieksmi pret prozu!

Viņa netic daļiem jūtulošanās būrumiem un idilliskām **vārdu krellēm**, kas **grab** pašas **savā meldiņā**, tās viņai pat derdzas, tad viņa aizsūtīs tevi paciemoties pie savām attāļajām, bet ļoti viesmīlīgajām māsīcām – Psiholoģijas, Psihoterapijas un Grafomānijas.

8.1. vārdu krelles	- vārdi, kas virknējas viens aiz otra, visi līdzīgi, bez dziļāka jēdzieniska saistījuma, ārēja estētika 1 - Vārdi, kuriem ir tikai dekoratīva nozīme. 1 - Vārdu virkne bez dziļas un īpašas nozīmes. 1
8.2. grab savā meldiņā	- nav saturiskas un dziļākas motivācijas vārdu izvēlē, tie dzīvo savu dzīvi, bez saturiska pienesuma tekstā 1 - Skaisti vārdi, kas pilnīgi neko nenožīmē. 1 - Kaut kas, kas atkārtojas, kam pašam ir sava gaita. 1 - Katrs pats par sevi, neievērojot citus. 0
8.3. Raksturojums	- Autore prozu raksturā kā drošu vietu, kur izlikt sevi, bet reizē arī atskatīties un novērtēt. - Autorei ir negatīva attieksme pret rakstīšanu kā atražošanu, modes lietu, formālu rakstīšanu, mākslas darbu veidošanu. - Autores attieksme pret prozu ir ļoti personiska, tā ir mīlestība, cieņa, dzīves vērtība. - Proza autorei ir gluži kā mierinājums, kā terapija, kas uzklausīs viņu, kad vien tas būs nepieciešams.

Skaidrojumi, ieteikumi

- Atbildē tiek vērtēta pareizrakstība, to norāda simbols ∞ pie uzdevuma.
- Tā kā nav norādīts, vai skaidrojumā jāraksta teikums, tad tiek ieskaitītas arī atbildes, kur ir tikai vārdu savienojumi. Par skaidrojumiem 1+1 punkts, par raksturojumu 1+1 punkts.
- Jāsaprot, ka šis uzdevums attiecināms uz konkrēto teikumu, tāpēc jāstrādā ar to.

Par visiem 1.daļas uzdevumiem būtiskākās atgādnēs un ieteikumi:

- tekstu izpratnei ikdienā lasīt kvalitatīvus tekstus, tos arī analizēt – www.satori.lv , www.punctummagazine.lv , www.kroders.lv ;
- plašāks kultūras notikumu redzējums, aktualitātes kultūrā, raidījumi <https://replay.lsm.lv/lv> - Kultūras rondo, 100 g kultūras, Kultūršoks, Kultūras bistro, Kultūrdeva, www.laligaba.lv , žurnāls „Domuzīme”;
- ∞ - uzdevumi, kuros vērtē pareizrakstību;
- uzdevuma nosacījumu izpratne un lasīšana kompleksi un pakāpeniski;
- tabulas aizpildīšanas pamatnosacījumi – teikums, teikuma beigu pieturzīme, vārds, vārdu savienojums, lielie/mazie burti, citāti;
- konstrukcijas pasvīturošana, ja izrakstīts vairāk nekā prasītais;
- rakstīt atbildi pat tad, ja arī šaubies par atbildes saturu;
- rakstlaukuma ievērošana.

Tematiskie jautājumi, kurus vērts atkārtot, gatavojoties OL eksāmenam:

Morfoloģija:

1. Lietvārds. Īpašvārdi un sugas vārdi. Vārdarināšanas paņēmieni. Abreviatūras. Deminutīvi. Stilistiskais lietojums.

Piemēram.

Manas tautas tauriņi — jāņtauriņi, baibtauriņi. Gaiziņtauriņi, talstauriņi, gaujtauriņi, venttauriņi. Saules kaujas tauriņi. Milzīgi bari nāk virsū bruņiniekiem. Viss virmo, šaudās, zobeniem neķerams...(I.Ziedonis, no krāj. „Taureņu uzbrukums”).

2. Īpašības vārds. Noteiktās, nenoteiktās galotnes. Salīdzināmās pakāpes. Stilistiskais lietojums.
3. Skaitļa vārds. Pamata un kārtas skaitļa vārdi. Stilistiskais lietojums.
4. Vietniekvārds. Vietniekvārdu grupas. Stilistiskais lietojums.
5. Darbības vārds. Kārtas. Izteiksmes. Laiks. Divdabji.
6. Apstākļa vārds. (Nejaukt ar īpašības vārdu.)
7. Saikļi. Iedalījums, lietojums.
8. Partikulas. Izsaukmes vārdi.
9. Vārdšķiru gramatiskā homonīmija.

Sintakses pamatjautājumi:

1. Vienkāršs un salikts sakārtots, salikts pakārtots teikums. Jaukts salikts teikums.
2. Teikuma veidi pēc izsacījuma mērķa. Dažādas teikuma beigu pieturzīmes. To stilistiskais lietojums. Autora mērķis, nolūks. Retoriski jautājumi.

Piemēram.

Edgars. Kristīn!

Kristīne. Ko tu gribi?

Edgars. Es...nezinu...

Kristīne. Tad ej ārā! (R.Blaumanis „Ugunī”).

3. Tiešā runa. Citāts. Uzruna.
4. Vienlīdzīgi teikuma locekļi.
5. Savrupinājumi.
6. Iespraudumi.
7. Izsacījumi. Parcelāti. Reducējumi.

Leksikoloģijas pamatjautājumi:

1. Vārda nozīme (viennozīmīgi un daudznazīmīgi vārdi, tiešā un pārnēstā nozīme).
2. Vārdu grupas (sinonīmi, antonīmi, homonīmi).
3. Vārdi ar emocionālu nokrāsu (pozitīva vai negatīva).
4. Vārdi ar stilistisku nokrāsu (poētismi, sarunvalodas vārdi, vienkāršrunas vārdi, žargons, slengs).
5. Īpatnējie leksikas slāņi (apvidvārdi, internacionālismi, barbarismi, termini, profesionālismi, vecvārdi, jaunvārdi, okazionālismi).
6. Frazeoloģismi.

Šeit svarīgi ievērot frazeoloģisma robežas tekstā un šķirt frazeoloģismus no vārdu pārnēstajām nozīmēm. Vārdnīcā www.tezaurs.lv frazeoloģismi norādīti **zem visa** šķirkļa kā stabili vārdu savienojumi. Drukātājā vārdnīcā frazeoloģismi atrodami aiz šāda simbola ◇.

Piemēram.

- 1) Viņš cīnījās par savu vietu kolektīvā ar putām uz lūpām (no teikuma izrakstāma tikai pasvītrotā daļa, skaidrojums – ļoti enerģiski, dedzīgi).
- 2) Nepagāja ne nedēļa, kad vīri dziedāja pavisam citā dziesmā (no teikuma izrakstāma tikai pasvītrotā daļa, skaidrojums - runāt, rīkoties, izturēties citādi nekā iepriekš).

Valodas funkcionālie stili un to lietojums.

Mācību materiāli

- <https://mape.skola2030.lv/materials/kCsNC6fAuFhwJv34B2JEDk>
- <https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/11-klase/valodas-funkcionalie-stili-8098>
- <https://www.tavaklase.lv/video/valodas-funkcionalo-stilu-sistema-2/>
- <https://www.tavaklase.lv/video/autora-individualais-stils-2/>
- <https://www.tavaklase.lv/video/valodas-funkcionalie-stili-dailiteraturas-stils-2/>

2.daļa jeb tekstveide

2.dalas norise

1. Skolēns raksta argumentēto eseju/pārspriedumu (300 – 350 vārdu) par kādu aktuālu kultūras, literatūras vai valodniecības jautājumu. Ierosmei skolēns drīkst izmantot teksta analīzes uzdevumos izmantoto tekstu (1. teksts), kā arī 2.tekstu, kuru saņem pirms argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanas.
2. Izvēlei tiek piedāvāti divi temati.
3. Argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanai paredzētas 120 min.

Saturs:

1. Vērtēšanas kritēriji. Kas skolēniem izdevās? Kas skolēniem jāpilnveido?
2. Pārspriedums vai argumentētā eseja?
3. Vārdu krājums un gramatiskās normas.
4. Citātu iesaistīšanas tekstā.

Vērtēšanas kritēriji

1. Rūpīgi iepazīsties ar tekstveides vērtēšanas kritērijiem! (skat.2.tabulu)

2.tabula

Tekstveides kritēriji

Vērtēšanas kritērijs	Snieguma apraksts, punkti			
	I	II	III	IV
1. Temata atklāsme	1-2 punkti Temats atklāts virspusīgi, vērojama novirze no temata; temata aktualitāte un problēma pieminēta vispārīgi, frāžaini.	3-4 punkti Temats ir daļēji atklāts – tas ir sašaurināts vai paplašināts; temata aktualitāte un problēma ir nosaukta, trūkst loģiska pamatojuma un personiskā vērtējuma.	5-6 punkti Temats ir izprasts un pietiekami izvērsts; temata aktualitāte un problēma ir loģiski pamatota; ir patstāvīgi spriedumi, kas ietver personisko vērtējumu.	7-8 punkti Temats ir izprasts un oriģināli izvērsts; temata aktualitāte un problēma ir skaidra, loģiski pamatota; patstāvīgi spriedumi izriet no personiskās pieredzes, kas atklāj autora vērtību sistēmu, var būt arī netipisks skatījums.
2. Argumentēšana	1-2 punkti Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	3-4 punkti Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī neprecīzus faktus, gan savu pieredzi.	5-6 punkti Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības papildināti arī ar savu pieredzi.	7-8 punkti Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.
3. Teksta struktūra	1 punkts Teksta struktūra nav ievērota; dalījums	2 punkti Teksta struktūra daļēji atbilst žanram; dalījums rindkopās ir	3 punkti Teksta struktūra pamatā atbilst žanram; teksta uzbūve ir	4 punkti Teksta struktūra atbilst žanram; teksta uzbūve ir loģiska un

	rindkopās neprecīzs, nepārdomāts vai/un haotisks.	nepilnīgs – kāda rindkopa ir pārāk īsa vai pārāk izvērsta; trūkst tematiskas pārejas.	loģiska un skaidri uztverama, teksta daļas ir daļēji tematiski saistītas; ir ievērots dalījums rindkopās.	mērķtiecīga, teksta daļas ir tematiski saistītas; ir ievērots dalījums rindkopās.
4. Teksta apjoms	–	1 punkts Teksts daļēji atbilst prasītajam apjomam – (151-250) *Kļūdu skaitu reizina ar 2.	2 punkti Teksts atbilst prasītajam apjomam. *Pārsniegts apjoms neietekmē vērtējumu.	–
5. Teksta stilistika	1 punkts Teksta stils nav ievērots; izteiksmes līdzekļi haotiski.	2 punkti Teksta stils ievērots daļēji; izteiksmes līdzekļi ir stilistiski atbilstoši, to izvēlē nav vērojams mērķtiecīgs nolūks.	3 punkti Teksta stils ir ievērots; izteiksmes līdzekļi ir mērķtiecīgi izvēlēti, stilistiski iederīgi.	4 punkti Teksta stils ir pārdomāts; izteiksmes līdzekļi ir mērķtiecīgi, stilistiski iederīgi un iedarbīgi.
6. Individualitāte, radošums	1 punkts Teksts ir šablonisks, frāžains, trafalets, bezpersonisks.	2 punkti Tekstā ir vērojamas individualitātes un/ vai radošuma izpausmes.	3 punkti Tekstā izpaužas autora individualitāte un/ vai radošums.	4 punkti Tekstā meistarīgi izpaužas autora individualitāte un/ vai radošums.
7. Vārdu krājums	1 punkts Vārdu krājums vienveidīgs, tas apgrūtina teksta uztveri. 6 – 10 kļūdas.	2 punkti Vārdu krājums ir pietiekams, ir vērojamas atkāpes no valodas stila, tas neapgrūtina teksta uztveri. 3 – 5 kļūdas.	3 punkti Vārdu krājums ir pārdomāts, funkcionāli un semantiski precīzs. 1 -2 kļūdas.	4 punkti Vārdu krājums ir pārdomāts, daudzveidīgs, funkcionāli un semantiski precīzs (<i>individuālā valodas stila pazīmes</i>). Nav kļūdu.
8. Gramatikas normas	1 punkts 6 -10 kļūdas.	2 punkti 3–5 kļūdas.	3 punkti 1–2 kļūdas.	4 punkti Ievēroti vārdu veidošanas, vārdu formu, teikumu veidošanas, daļu

				attieksmes nosacījumi. Nav kļūdu.
9. Ortogrāfijas normas	1 punkts 6 -10 kļūdas.	2 punkti 3–5 kļūdas.	3 punkti 1–2 kļūdas.	4 punkti Nav kļūdu.
10. Interpunkcijas normas	1 punkts 6 -10 kļūdas.	2 punkti 3–5 kļūdas.	3 punkti 1–2 kļūdas.	4 punkti Nav kļūdu.

*** 11 un vairāk kļūdu (kritēriji: Vārdu krājums. Gramatikas normas. Ortogrāfijas normas. Interpunkcijas normas.) – 0 punktu.

Atbildi nevērtē, ja:

- uzdevums nav izpildīts;
- darbs neatbilst kādam no piedāvātajiem tematiem;
- darbs neatbilst apjomam (mazāk par 150 vārdiem);
- darbs nav salasāms vai teksts atrodas ārpus teksta laukuma;
- darbā ir vērojamas plaģiāta pazīmes;
- darbā ir ietverta informācija, kas ir pretrunā ar ētikas normām.

Vārdu krājuma kļūdu veidi**	Gramatikas normu kļūdu veidi**	Ortogrāfijas normu kļūdu veidi**
• Vārda nozīmes neizpratne/ neatbilstošas nozīmes vārds. • Neatbilstošs tās pašas vārdšķiras vārds. • Kalkēts vārds. • Vārds svešvalodā. • Liekvārdība, vienas saknes vārdu pārmērīgs atkārtojums. • Valodas stilam neatbilstošs vārds.	• Neprecīzi piedēkļi/priedēkļi. • Salīdzinājuma formas. • Noteiktā/nenoteiktā galotne. • Neprecīzs locījums/skaitlis/dzimte. • Darbības vārda formu neprecīzs lietojums. • Vārdu formveidošanas kļūdas. • Kļūdas prievārdu, saikļu lietošanā	• Nav ievērota latviešu valodas vārdu pareizrakstība (īso un garo patskaņu, divskaņu pareizrakstība vārdos un vārdformās, pareizs līdzskaņu lietojums vārdu saknē, galotnē un vārdformās, priedēkļu un piedēkļu lietojums vārdos un vārdformās, diakritiskās zīmes trūkums).

Neloģiski izteikumi, saturiski neloģisks teikums.	(ka/kad; jeb). - Nepamatota personas un laiku maiņa. - Nepamatoti izlaists vārds teikumā. - Nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi, kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē. - Nepilnīgi, nepabeigti teikumi, neloģiska vārdu secība teikumā.	- Nav ievēroti literārās valodas vēsturisko miju nosacījumi. - Kopā/šķirti rakstāmi vārdi. - Lielo sākumburtu lietošana saliktajos nosaukumos, īpašvārdu rakstība. - Svešvārdu pareizrakstība, cittautu īpašvārdu atveide. - Vārdu saīsināšana. - Vārdu dalīšana pārņemšanai jaunā rindā. - Neuzmanības kļūdas (izlaisti/lieki/pārstatīti burti, trūkst galotnes utt.). - Latviešu valodas alfabētam neatbilstošu burtu lietojums.
---	--	---

2. Izraksti tabulā, tavuprāt, būtiskākos atslēgas vārdus katrā kritērijā!

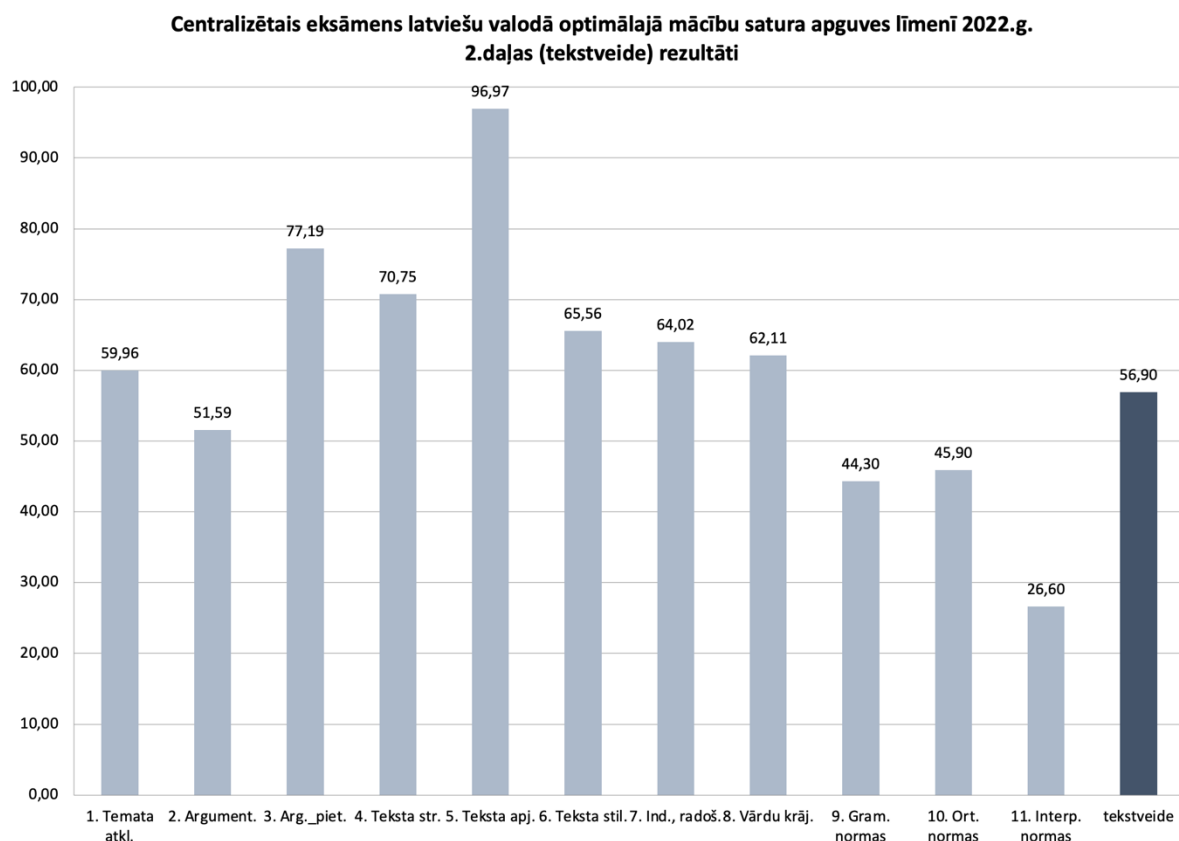
Kritērijs	Būtiskākie atslēgas vārdi
<i>Temata atklāšme</i>	
<i>Argumentēšana</i>	
<i>Teksta struktūra</i>	
<i>Teksta apjoms</i>	
<i>Teksta stilistika</i>	
<i>Individualitāte, radošums</i>	
<i>Vārdu krājums</i>	
<i>Gramatikas normas</i>	
<i>Ortogrāfijas normas</i>	
<i>Interpunkcijas normas</i>	

3. Klasē pārrunāji, kuri vērtēšanas kritēriji ir neskaidri, kuri sagādā problēmas, kāpēc!

4. Secinājumi par 2021./2022.m.g. OL 2.daļas eksāmena rezultātiem:

- 1) Augsta un optimāla līmeņa sasniegumi ir kritērijos *argumentu pietiekamība, teksta struktūra, teksta apjoms*.
- 2) Optimāla līmeņa sasniegumi ir kritērijos *teksta stilistika, individualitāte un radošums, vārdu krājums, temata atklāšme*.
- 3) Pietiekama līmeņa sasniegumi ir kritērijos *argumentācija, gramatikas normas, ortogrāfijas normas*.
- 4) Nepietiekama līmeņa sasniegumi ir kritērijā *interpunkcijas normas*.

2.daļas rezultāti 2022.gada eksāmenā.

Valstī vidējais rādītājs 2.daļā – 56,9%

5. Ņemot vērā atslēgvārdus, pārrunāto klasē un secinājumus par iepriekšējā gada skolēnu sasniegumu tekstveidē, formulē 3- 5 ieteikumus sev, kas tev jāņem vērā, lai argumentēto eseju/pārspriedumu varētu pārliecinoši uzrakstīt!

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Pārspriedums vai argumentētā eseja?

Teksta veids	Atslēgas vārdi	Piezīmes
Pārspriedums	atzinums, spriedums, vērtējums	Pārdomu un analīzes rezultātā, kas saistīts ar tematu, iegūts atzinums, spriedums, vērtējums (par ko).
Argumentētā eseja	tēze, arguments, fakts	Precīzi ievērota teksta uzbūve, argumentēti pamatots savs viedoklis par izvēlēto tematu un pierādīta izvirzītā tēze, kurā ietverti 3 argumenti, kas pierādīti

		noteiktā secībā (vispilgtākais, visnozīmīgākais pēc secības ir pēdējais), akcentējot autora attieksmi un kritiskās domāšanas prasmes. Šeit nederēs vēstures un sociālo zinību mācību priekšmeta argumentētās esejas kritēriji un uzbūves principi.
--	--	---

Palīdzībai

Par argumentēto eseju - <https://zinatnesvaloda.lv/teksti/4>

Par tekstveidi - metodiskais materiāls „Gatavošanās eksāmeniem latviešu valodā (vispārējās vidējās izglītības pakāpe)” <https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/eksameni/metmat.shtml> (27.-41.slaidis)

Argumentācijai lieto trīs precīzi nosauktus un raksturotus kultūras, literatūras vai valodniecības faktus. Argumentiem vari izmantot informāciju no tekstu lapā piedāvātajiem tekstiem, ja tā ir nepieciešama.

Pārskati eksāmena darbā piedāvātos 2 tekstus un mēģini atbildēt uz 6 jautājumiem. Atbildes uz jautājumiem var palīdzēt veidot argumentētās esejas/pārsprieduma melnrakstu.

1. Kā tevi ietekmē abi teksti?
2. Kāpēc šie teksti piesaista tavu uzmanību?
3. Ko pārdomāji pēc tekstu izlasīšanas?
4. Vai teksti tev radīja kādus jaunus jautājumus?
5. Kā teksti saistāmi ar tavu iepriekšējo lasīšanas pieredzi?
6. Vai tekstus vari saistīt ar kādu lasīšanas pārdzīvojumu iepriekš?

Ieteikumi pirms argumentētās esejas/pārsprieduma rakstīšanas.

1. Pārvērt jebkuru tematu par jautājumu! vai Formulē atslēgas vārdus katram tematam!
2. Formulē atbildi uz šo jautājumu tēzes veidā!
3. Īsi ieskicē 3 galvenos punktus, kas būs kā ceļvedis tavā argumentētajā esejā/pārspriedumā!

Darbojies praktiski! Lasi argumentēto eseju ievadus!

1. Pasvītī ar taisnu līniju tēzi, ar viļņotu līniju 3 argumentus.

Tēze (apgalvojums)

1. Īsi formulēts atzinums, secinājums.
2. Atziņa, kas ir jāpierāda.

Arguments - loģisks pamatojums.

2. Novērtē, vai tēze formulēta precīzi, daļēji precīzi, neprecīzi!
 3. Formulē, kādus kultūras, literatūras vai valodniecības faktus tu izmantotu, ja būtu jāturpina šāda argumentētā eseja!
- Fakts** - fiksēta informācija par kādu pazīmi, parādību, notikumu u.c.

1.uzdevumu lapa (iespējamās atbildes skat. materiāla beigās)

Argumentētās esejas ievads	Tēze formulēta	Tēze formulēta	Tēze formulēta	Fakti, kuras
----------------------------	----------------	----------------	----------------	--------------

Temats - Kā veidojas dialogs starp rakstnieku, viņa darbu un lasītāju? <i>Darbu fragmentos saglabāta skolēnu valoda. Uzdevumā var pēc tam vērtēt vārdu krājumu, gramatiskās normas, ortogrāfiju un interpunkciju.</i>	precīzi	daļēji precīzi	neprecīzi	izmantotu tu, ja turpinātu šo eseju
1. Es ļoti aizraujos ar grāmatu pirkšanu un lasīšanu. Staigājot par grāmatnīcām esmu pamanījusi, ka plauktos parādās aizvien vairāk grāmatas ar jauniem, nedzirdētiem autoriem. Topošiem rakstniekiem mūsdienās ir daudz vieglāka pieeja pie savu darbu rakstīšanas un izdošanas, taču ne visi rakstnieki ir pietiekami pieredzējuši, lai varētu ar savu darbu uzrunāt lasītāju un liktu tam aizdomāties par kādām dzīves vērtībām. Uzskatu, ka Henriks Ibsens ar savu lugu „Pērs Gints”, Aspazija ar lugu „Zaudētās tiesības” un Melānija Vanaga ar „Veļupes krastā” izcili spēja veidot dialogu starp autoru, viņa darbu un lasītāju.				
2. Dialogu starp autoru un viņa darbu lasītāju veido autora ieguldītais darbs, emocijas, pasaules uztvere un darbā risināto problēmu aktualitāte. Dialogs var veidoties, autoram izveidojot dažādus tēlus ar atšķirīgām personībām. Tas var veidoties smalki aprakstot dziļus, sāpīgus dzīves momentus, taču vislabāk dialogs autoram un lasītājam veidojas, ja stāsta tiek iekļautas dažādas atziņas, kuras vēlāk var kļūt par ikdienas moto lasītājam.				
3. Spēja un prasme komunicēt ir viena no cilvēces nozīmīgākajām un unikālākajām vērtībām. Komunikācijas veidi var būt dažādi: ar vārdiem, žestiem, mīmikām, kā arī rīcībām. Rakstnieka komunikācija ir vēstīta ar vārdiem, tā spēj lasītāju gan iedvesmot, gan mainīt uztveri par situāciju, gan arī attīstīt lasītāja domāšanas prasmi.				
Argumentētās esejas ievads Temats – „(..) neizsacīta šī pasaule zūd.” (G. Repše)	Tēze formulēta precīzi	Tēze formulēta daļēji precīzi	Tēze formulēta neprecīzi	Fakti, kurus izmantotu tu, ja

<i>Darbu fragmentos saglabāta skolēnu valoda. Uzdevumā var pēc tam vērtēt vārdu krājumu, gramatiskās normas, ortogrāfiju un interpunkciju.</i>				turpinātu šo eseju
<i>4. Kaut arī ikdienas steigā, domājot par ikdienas problēmām un izaicinājumiem, pavisam neapzināmies, cik ļoti būtiskas vērtības piemirstam, ikkatram dziļi sirdī ir vērtības un dzīves pērles, ko nebūt nedrīkst aizmirst, jo tās neapzinoties un neizpaužot, ikviens spēj sevī pazust. Nereti sevi līdz galam izprast liedz materiālais stāvoklis, neizpaustas jūtas, kā arī vēlme pēc brīvības, bez šīm vērtībām reizēm pat šķiet, ka pasaule visapkārt sabrūk.</i>				
<i>5. Katram cilvēkam pieder divas pasaules, viena ir mīļā Zeme, bet otra iekšējā emocionālā pasaule. Zeme bija un būs arī tad, ja cilvēks pa to vairs nestaigās. Taču iekšējā pasaule izgaist kopā ar cilvēku. Citreiz pasaule ir zudusi, kamēr cilvēks vēl blandās pa Zemi. Taču dažkārt pasaule nekad nemaz netiek atrasta.</i>				
<i>6. Mūsdienās nepateiktas ir zudušas daudzas vērtības un mūsu domas, tāpēc ir svarīgi tās saglabāt un izteikt, jo no tām sastāvam mēs paši, kāds neietekmējams spēks var censties mums tās atņemt, neviens cits, kā tikai mēs, varam nodrošināt, ka šī pasaule neizzūd neizsacīta.</i>				

Iespējamās atbildes 1.uzdevumu lapai

- 1.fragmenti – tēze formulēta precīzi, ir fakti
- 2.fragmenti – tēze formulēta precīzi, nav fakti
- 3.fragmenti – tēze formulēta precīzi, nav fakti
- 4.fragmenti – tēze formulēta precīzi, nav fakti
- 5.fragmenti – tēze nav formulēta, nav fakti
- 6.fragmenti – tēze formulēta daļēji precīzi, nav fakti

4. Vai proti nošķirt fakti no viedokļa?

Fakts ir	Viedoklis ir
informācija, kuras patiesumu vai nepatiesumu iespējams objektīvi pierādīt.	jūsu subjektīvais vērtējums vai spriedums par konkrētu notikumu vai personu. Šis

	viedoklis jums radies, pamatojoties uz jūsu rīcībā esošo informāciju. Jūsu viedoklis ir subjektīvs, un tāpēc neviens nevar objektīvi pārbaudīt vai pierādīt tā patiesumu vai nepatiesumu.
--	---

cilvektiesibugids.lv

Fakti un kritērijs *Argumentēšana*.

1. Pareizrakstības dēļ neprecīzi fakti (autora vārds/uzvārds/darba nosaukums) – ja pareizrakstības kļūda (-as) nemaina fakta būtību, tad tas neietekmē argumentācijas vērtējumu, bet ietekmē pareizrakstības kļūdu skaitu.
2. Faktu kļūdas, ja nojaušams, ka skolēns šai faktā orientējas, tiek vērtēts kā neprecīzs fakts (3 - 4 punkti).
3. Ir tikai sava pieredze (nav faktu), maznozīmīgi fakti, aplamības faktu raksturojumā – vērtējums argumentācijā 1-2 punkti.
4. Ja minēts citāts, bet nav mērķtiecīgi sasaistīts ar darba ideju (citātam tikai formāla funkcija) – 1 - 2 punkti.
5. Fakti ir gan nosaukti, pat raksturoti, bet pietrūkst mērķtiecības – skolēns nav spējis secināt, formulēt savu vērtējumu. Argumentēšanā ne vairāk kā 5 - 6 punkti.

Darbojies praktiski! Novērtē skolēna argumentēšanas prasmes vienas iztirzājuma rindkopas ietvaros, ievērojot atbilstošajā ailītē krustiņu!

Temats - *Kā veidojas dialogs starp rakstnieku, viņa darbu un lasītāju?* Darbu fragmentos saglabāta skolēnu valoda. Uzdevumā var pēc tam vērtēt vārdu krājumu, gramatiskās normas, ortogrāfiju un interpunkciju.

2.uzdevumu lapa (iespējamās atbildes skat. materiāla beigās)

1. fragments

Jānis Joņevs romānā „Jelgava 94”, manuprāt, ideāli ir aprakstījis to, kā jaunieši izmainās un maina uzskatus, mainoties laikam. Galvenokārt varonis Jānis bija teicamnieks, bet kad kādā vasarā nejauši satika izbēgušos cietumniekus Nāvi un Zombi, viņa dzīve izmainījās uz slikto pusi. Romāna zemteksts ir kaut kas vairāk par to, kā alkohols un citas vielas ietekmē cilvēku domāšanu un darbības, tas vairāk ir par to, ka cilvēki ir dažādi un piederēšana kādai cilvēku grupai jauniešiem ir vajadzīga, ka ir jārespektē citas kultūras, kaut vai man tās nepatīk.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematom, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliccinoši atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot

	neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	papildināti arī ar savu pieredzi.	un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

2. fragments

Literārajā darbā „Pērļu zvejnieks” labi tiek veidota šī saikne ar lasītāju, kas arī turpmāk raisa dialogu. Piemēram, Anša meklējumi labākai dzīvei un šī pērļu atrašana veido dažādas saistības ar ne vienu vien lasītāju, kas pēc tam rada jautājumus uz ko atbild pats teksts, vai kāds autora apslēptais nodoms zem tā. Anša neizpratne par dzīvi un ko tajā darīt turpmāk, veido vēl un vēl bezgalīgus jautājumu no lasītāja.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, ieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības papildināti arī ar savu pieredzi.	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, ieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

3. fragments

Lasot literārus darbus gan lasītājs, gan autors izdzīvo dažādus dzīves notikumus. Cilvēkiem, izlasot kādu darbu, ir iespējams izdzīvot dažādus notikumus. Lugā „Indrāni” tiek risinātas ģimenes nesaskaņas, kas autoram un lasītājam parāda, kā rīkoties līdzīgās situācijās, ko vajadzētu darīt, bet ko - nē. Pateicoties literārajiem darbiem gan autors, gan lasītājs var piedzīvot notikumus no kuriem mācīties.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, ieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, ieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un

pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības papildināti arī ar savu pieredzi.	iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

Temats – „(..) neizsacīta šī pasaule zūd.” (G. Repše) Darbu fragmentos saglabāta skolēnu valoda. Uzdevumā var pēc tam vērtēt vārdu krājumu, gramatiskās normas, ortogrāfiju un interpunkciju.

4. fragments

Valoda ir komunikācijas līdzeklis, kas raksturo mūs, veido priekšstatus par mums, vieno mūs un rada piederību kādai grupai. Man tuva ir latgaliešu valoda, jo dzīvoju Latgalē un izmantoju šo valodu ģimenē. Tā veido manu identitāti, parāda manu piederību latgaliešiem. Mana valoda ir bijusi, tāpat kā lībiešu valoda, uz izmiršanas ceļa, tāpēc ir svarīgi valodu kopt, runāt tajā, iesaistīties kultūras pasākumos, kas saistās ar valodu. Latviešu valoda ir viena no 24 Eiropas Savienības valodām, tāpēc no ES tiek sniegts atbalsts valodas attīstībai un saglabāšanai. Prūšu valoda ir viena no mirušajām valodām, vai mēs vēlamies, lai arī latviešu valoda tām piederētu? Katram ir jāiesaistās, lai to saglabātu.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības papildināti arī ar savu pieredzi.	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

5. fragments

Šīs pasaules izzušana vien sākas ar pašiem cilvēkiem, piemēram, Aleksandra Grīna romānā „Dvēseļu putenis” daudz nevainīgas dzīvības tika atņemtas kara konflikta iespaidā. Tā kā pats autors dzīvoja cauri šiem nežēlīgajiem laikiem, skaidri tika attēlots, ka cilvēce ir varaskāri, un ir gatavi atdot visu, lai būtu dižāki cits par citu. Uzskatāmi, ka šis ir viens no emocionāli spēcīgākajiem darbiem latviešu literatūrā, ņemot vērā apstākļus- kad tas notika un kā tas notika.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības papildināti arī ar savu pieredzi.	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

6. fragments

Patiesība mūsdienu sabiedrībā ir ļoti svarīga, bet bieži tā tiek noslēpta un noklusēta. Ja patiesība netiek atklāta, cilvēki to var izmantēt un sagrozīt, lai manipulētu ar citiem. Viens no šādiem piemēriem ir Aspazijas lugā „Sidraba šķidrums”. Guna brīnumainais šķidrums ļauj viņai saskatīt patiesību. Sieviete nesavtīgi šo dāvanu izmanto, lai palīdzētu cilvēkiem, līdz kādu dienu karalis liek viņai melot tautai. Guna saprot, ka, ja viņa karaļa vārdā melos, patiesība nekad netiks atklāta pavalstniekiem, un tā izzudīs, tāpēc sieviete nolemj to nedarīt. Manuprāt, patiesībai vienmēr jātiek atklātai un publiskotai, citādi cilvēki to pārrakstīs un sagrozīs, lai tā atbilstu viņu uzskatiem.

1-2 punkti	3-4 punkti	5-6 punkti	7-8 punkti
Formulēti apgalvojumi, kas nav saistīti ar tematu vai pieteikto problēmu; argumenti pierādīti ar vienpusējiem spriedumiem, kas pamatā balstīti uz savu pieredzi, nevis precīziem faktiem.	Formulēti vispārīgi vai sašaurināti apgalvojumi, kas daļēji atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar vairākiem pierādījumiem, izmantojot gan vispārīgus, nekonkrētus, arī	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot precīzus faktus, kas pēc nepieciešamības	Formulēti skaidri un precīzi apgalvojumi, kas pārliecinoši atbilst tematam, pieteiktajai problēmai; argumenti pamatoti ar precīziem un iederīgiem pierādījumiem, izmantojot mērķtiecīgi izvēlētos faktus, tos vispārinot

	neprecīzus faktus, gan savu pieredzi	papildināti arī ar savu pieredzi.	un pēc nepieciešamības papildinot ar savu pieredzi.

2.uzdevumu lapas iespējamās atbildes

- 1.fragments – 3 punkti
- 2.fragments – 3 punkti
- 3.fragments – 2 punkti
- 4.fragments – 7 punkti
- 5.fragments – 3 punkti
- 6.fragments – 8 punkti

Papildjautājumi, kā novērtēt rindkopas:

1. Vai katrā rindkopā ir viena galvenā ideja?
2. Vai katrs rindkopas teikums atbalsta šo galveno ideju?
3. Vai katra rindkopa rāda attiecīgus pierādījumus un argumentāciju?
4. Vai katra rindkopa loģiski seko tai rindkopas, kas ir pirms tās?
5. Kādas sev nozīmīgas vērtības vēlies atklāt, rakstot argumentēto eseju/pārspriedumu?

Vārdu krājums, gramatiskās normas, ortogrāfija, interpunkcija

Nem vērā - ja darba apjoms līdz 250 vārdiem, tad kļūdu skaitu reizina ar 2; ja darba apjoms līdz 150 vārdiem (virsrakstu, ja tas ir, neieskaita) – darbu nevērtē vispār nevienā kritērijā.

Jautājumi par valodu?

1. Vai katrs teikums ir gramatiski pilnīgs?
2. Vai ir ievērota pareizrakstība?
3. Vai saikne starp teikumiem ir skaidra jūsu lasītājiem?
4. Vai nav vērojama atkārtotības?

Kādas ir kļūdas vārdu krājumā?

- ✓ Vārda nozīmes neizpratne/ neatbilstošas nozīmes vārds
- ✓ Neatbilstošs tās pašas vārdšķiras vārds
- ✓ Kalkēts vārds
- ✓ Vārds svešvalodā
- ✓ Liekvārdība
- ✓ Valodas stilam neatbilstošs vārds
- ✓ Neloģiski izteikumi, saturiski neloģisks teikums.

Kādas ir gramatikas kļūdas?

- ✓ Neprecīzi piedēkļi/ priedēkļi;
- ✓ Neprecīzs locījums/ skaitlis/ dzimte;
- ✓ Noteiktā/nenoteiktā galotne;
- ✓ Salīdzinājuma formas;
- ✓ Vārdu formveidošanas kļūdas;
- ✓ Prievārdu, saikļu lietošana (ka/kad; jeb);

- ✓ Darbības vārda formu neprecīzs lietojums;
- ✓ Neloģiska vārdu secība teikumā, kļūdas sintaktisko saistījumu izveidē;
- ✓ Nepamatoti izlaists vārds teikumā;
- ✓ Nepamatoti atdalīti un nepareizi novietoti palīgteikumi;
- ✓ Nepilnīgi, nepabeigti teikumi;
- ✓ Nepamatota personas un laiku maiņa.

Vārdu krājums. Pilnveido vārdu krājumu, pārrakstot vārdu savienojums!

Kļūdas vārdu krājumā	Labojums
Romānā varam redzēt Tiek pasniegta doma Citām elitām personām Nebūs nekāda tolka To par literatūru skaitīt nedrīkst Dialogs ir svarīga ikdienas sastāvdaļa Personāla pašapziņa Bišku nesapratu Rakstniekiem, taisot savus darbus, ir svarīgi Rakstnieka personalitāte	

Gramatikas kļūdas. Pārraksti vārdu savienojumus, lai tajos nav gramatikas kļūdu!

Gramatikas kļūdas	Labojums
Ievēl daudz dziļāk kā .. Ļoti daudz cilvēki Par cik šīs pasaules nekad nepiesildīsies.. Nepaspēja pabeigt dēļ nāves Literatūra jeb dzeja Nav tāds nepareizs veids Pielietot anglicismus Cik darbus uzrakstījis? Vislabākā gadījumā Noskaidros un izlēma	

Pieturzīmes teikumos ar citrunu

Apakšnodaļas sagatavošanai izmantota Ainas Blinkenas grāmata „Latviešu interpunkcija”(2016)

Citas personas domas un runu (citrunu) attēlo galvenokārt tiešajā runā.

Tiešā runa ir iespējami pilnīgs citrunas attēlojums.

Piemēram

1. Inga Žolude atzīst : „Dzīve un literatūra ir divas pasaules.”
2. „Dzīve un literatūra ir divas pasaules,” atzīst Inga Žolude.
3. „Dzīve un literatūra,” atzīst Inga Žolude, „ir divas pasaules.”

Ja citāts ietverts paša autora teikumā, citātu sāk ar mazo burtu, liekot tikai pēdiņās.

Piemēram

Inga Žolude atzīst, ka tekstos „ir jābūt brīvai vietai lasītājam”.

Ja pakārtojuma vārds pieder pie citāta, arī tas iekļaujams pēdīnās.

Piemēram

Inga Žolude norāda, „ka tad, kad intensīvi rakstu, aizmirstu paēst”.

Ja citējumu sāk ar citēta teikuma sākumu, citātu sāk ar lielo burtu, kaut arī tas iekļaujas autora teikumā.

Piemēram

Es piekrītu, ka „Dzīve un literatūra ir divas pasaules”.

Ja citātā ir izlaisti vārdi, to vietā liekama divpunkte. Lai nepārprotamāk nošķirtu daudzpunktus un divpunktus funkcijas, divpunkti liek kvadrātiekvās.

Piemēram

Inga Žolude konstatē, ka „cilvēki [...] nenošķir mani no fikcionālās pasaules”.

Darbojies praktiski! Saliec pieturzīmes teikumus! Citāts teikumā pasvītrots.

1. Es jau aptuveni apzinu savas iztēles iespējas un apzinu, ka es tās varu paplašināt, ja vēlos atzīst rakstniece Inga Žolude
2. Katrs izlasīs kaut ko savu uzskata Inga Žolude jo mūs uzrunā tas, kur mēs varam atrast saikni ar sevi, ar savu dzīvi, ar realitāti
3. Daudzi piekritīs ka Jebkurš vērojums un refleksija ir izejmateriāls
4. Inga Žolude uzsver Arī vārdi un valoda ir cieši saistīti ar pieredzi, tāpēc [...] vārdi katram nozīmēs kaut ko nedaudz citu

3.uzdevumu lapa.

Izlasi skolēna darbu, vērtē to un pārlicies, vai tavs vērtējums ir līdzīgs ar iespējamo vērtējumu (tas dots darba beigās)!

Argumentētā esēja.

„(...) neizsacīta šī pasaule zūd.” (G. Repše)

Vārdiem, gan uzrakstītiem, gan pateiktiem, piemīt spēks. Tie iemūžina cilvēku pārdomas un emocijas. G. Repše ir teikusi: „(...) neizsacīta šī pasaule zūd.” Es viņai piekrītu. Citātā vārdu „pasaule” es saprotu pārnēstā nozīmē, jo, manuprāt, daudz kas, piemēram, patiesība, rakstnieku izdomātie stāsti un pasaules, un cilvēku atmiņas, zūd, ja netiek izteiktas un pierakstītas.

Patiesība mūsdienu sabiedrībā ir ļoti svarīga, bet bieži tā tiek noslēpta un noklusēta. Ja patiesība netiek atklāta, cilvēki to var izmainīt un sagrozīt, lai manipulētu ar citiem. Viens no šādiem piemēriem ir Aspazijas lugā „Sidraba šķidrums”. Gunas brīnumainais šķidrums ļauj viņai saskatīt patiesību. Sieviete nesavtīgi šo dāvanu izmanto, lai palīdzētu cilvēkiem, līdz kādu dienu karalis viņai liek melot tautai. Guna saprot, ka, ja viņa karaļa vārdā melos, patiesība nekad netiks atklāta pavalstniekiem, un tā izzudīs, tāpēc sieviete nolemj to nedarīt. Manuprāt, patiesībai vienmēr jātiek atklātai un publiskotai, citādi cilvēki to pārrakstīs un sagrozīs, lai tā atbilstu viņu uzskatiem.

Neizsacīta un neatklāta zūd ne tikai patiesība, bet arī autoru izdomātie stāsti un pasaules. Fragmentā „25.novembris” G. Repše pauž savas pārdomas par prozu. Autore to sauc par savu labāku draudzeni un uzskata, ka proza neko neaizmirsīs. Pat tad, kad pats rakstnieks

būs aizmirsis, pierakstītais un papīram uzticētais turpinās pastāvēt. Neizsacītie stāsti, idejas un pasaules zudīs, bet prozā pierakstītais nē.

Arī cilvēku atmiņas ar laiku paliek blāvākas, līdz tiek aizmirstas. Līdz ar atmiņām zūd vēsture, paražas, pamācības. Manuprāt, atmiņas ir ļoti svarīgi pierakstīt un iemūžināt, jo tās ir liela vērtība. A. Grīna romāns „Dvēseļu putenis” nav vēsturiski akurāts, tomēr tajā ir atrodamas autora atmiņas par strēlnieku pulkiem, Pirmo pasaules karu un Brīvības cīņām. Lasot romānu, cilvēki var novērtēt to, cik ļoti tiem ir paveicies, jo viņi dzīvo brīvā valstī. J. Jaunsudrabiņa atmiņu tēlojums „Baltā grāmata” ir ļoti vērtīgs, jo apraksta autora bērnības piedzīvojumus, tā laika sadzīvi. Nepierakstītas un nevienam neizstāstītas atmiņas izzūd, kā rezultātā sabiedrība zaudē vēstures liecības, vērtības un aizmirst to, kā cilvēki dzīvoja agrāk.

„(...) neizsacīta šī pasaule zūd,” saka G. Repše, un, manuprāt, viņai ir taisnība. Es uzskatu, ka tieši tāpēc ir tik svarīgi atklāt patiesību, autoriem pierakstīt savus stāstus un idejas un cilvēkiem dalīties ar savām atmiņām. Neizsacītais izzūd, bet pateiktais un papīram uzticētais tiek iemūžināts. Es domāju, ka šīm „pasaulēm” nevajag ļaut zust, tās vajag saglabāt.

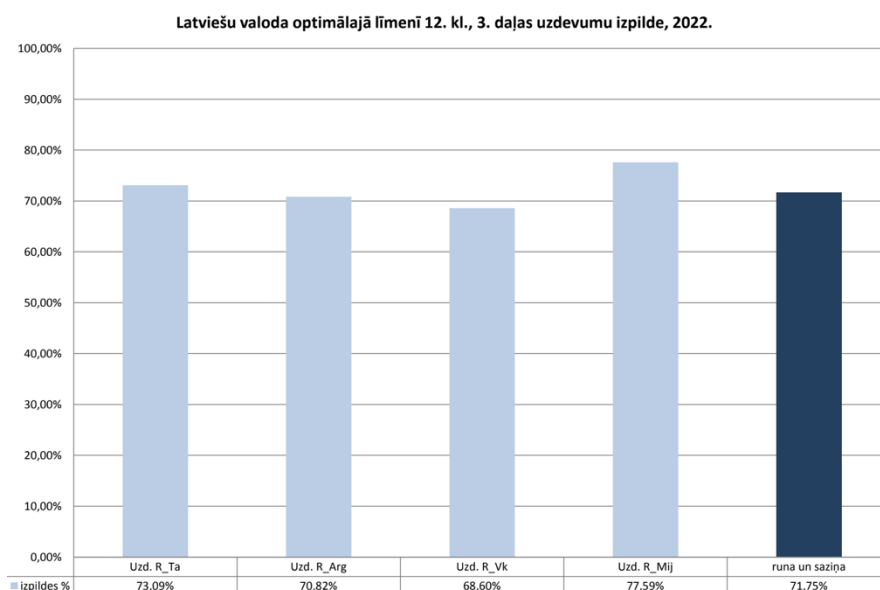
(370 vārdi)

3.uzdevumu lapas iespējamais vērtējums

Kritērijs	Punkti
<i>Temata atklāsmē</i>	6 punkti
<i>Argumentēšana</i>	7 punkti
<i>Teksta struktūra</i>	4 punkti
<i>Teksta apjoms</i>	2 punkti
<i>Teksta stilistika</i>	3 punkti
<i>Individualitāte, radošums</i>	3 punkti
<i>Vārdu krājums</i>	3 punkti
<i>Gramatikas normas</i>	3 punkti
<i>Ortogrāfijas normas</i>	3 punkti
<i>Interpunkcijas normas</i>	3 punkti

3.daļa. Runa un saziņa. Rezultāti 2022.gadā. Norises projekts 2023.gadam. Ieteikumi.

Mutvārdu daļas rezultāti 2022.gada eksāmenā

Valstī vidēji kopā – 71,75%

Visos kritērijos uzrādīts optimāls līmenis. Kā redzams, tad zemāki sasniegumi ir kritērijā *valodas kvalitāte*.

Eksāmena mutvārdu daļā skolēns izsaka viedokli (4-5 minūtes) par noteiktu izlozētu tekstu, pamatā izmantojot 3 jautājumus, kas doti katra izlozētā teksta beigās un atbild uz intervētāja uzdotajiem 2 jautājumiem, kas piedāvāti izvēlei intervētājam.

Skolēns 20 minūtes individuāli gatavojas izteikties par izlozēto tekstu un trīs teksta lapā dotajiem jautājumiem, skolēns var veikt pierakstus savām vajadzībām gan teksta lapā, gan uzmetuma lapā. Pasvītījumus un citas nepieciešamās piezīmes tekstu lapā skolēns drīkst veikt arī ar krāsu zīmuli vai flomāsteriem.

3.daļas norisei katrai eksāmena mutvārdu norises dienai sagatavots cits tekstu komplekts, kurā ietilpst seši daiļliteratūras teksti un seši dažādu funkcionālo stilu un žanru teksti (kopā 12 teksti) un mutvārdu daļas intervētājam paredzētie jautājumi.

Katra teksta apjoms ir 450-600 vārdu.

Daiļliteratūras teksti ir no dažādu laiku un dažādu žanru daiļliteratūras.

Citu funkcionālo stilu un žanru teksti prezentē stilu funkcionālo daudzveidību, piemēram, zinātniska stila teksts (zinātnisks raksts, zinātniska recenzija, literatūras apskats, monogrāfija u.c.) vai publicistiska stila teksts (intervija, publikācija, viedokļa raksts, notikumu apskats u.c.).

Visu funkcionālo stilu piemēri nav pārstāvēti.

Piedāvātie teksti ietver dažādu nacionālās valodas paveidu pazīmes (sociolekts, reģiolekts, profesiolekts u.tml.).

Eksāmena mutvārdu daļas norisi ieraksta datnēs, izmantojot attiecīgās iestādes datortehniku un Valsts izglītības satura centra izstrādāto programmatūru atbilstoši valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos noteiktajai kārtībai.

Eksāmena mutvārdu daļas norisē tiek izmantoti iepriekš zināmie izlozes jautājumi, kas ir šādi sagrupēti:

Katra izlozētā teksta

1.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- formulē un raksturo teksta tematu;

- formulē un raksturo tekstā ietverto problēmu;
- raksturo teksta nolūku un pamato viedokli;
- raksturo teksta iespējamo adresātu un pamato viedokli;
- raksturo teksta aktualitāti.

2.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- kā, tavuprāt, tekstā izpaužas personas (autora/literārā tēla/intervētāja/intervējamā u.c.) individualitāte;
- raksturo, kā tekstā atklājas žanra pazīmes, pamato viedokli;
- raksturo teksta valodas īpatnības (leksiskās/morfoloģiskās/sintaktiskās);
- nosauc, ar kuriem atslēgas vārdiem tu raksturotu šo tekstu, pamato savu izvēli;
- raksturo, kā teksts atklāj laiku.

3.jautājuma (uzdevuma) varianti (atkarībā no teksta satura):

- par ko un kāpēc tu vēlētos sarunāties ar teksta autoru;
- kā šis teksts saistās ar tavu pieredzi;
- vai un kā, tavuprāt, teksts varētu bagātināt tavu dzīves pieredzi;
- kādas pārdomas tev radās pēc teksta izlasīšanas;
- kam un kāpēc tu ieteiktu izlasīt šo tekstu.

Pēc skolēna runas intervētājs izvēlas (atbilstoši izlozētā teksta un skolēna atbildes saturam) vienu no katras grupas piedāvātajiem jautājumiem/uzdevumiem – kopumā 2 jautājumus un secīgi uzdod tos skolēnam.

Mutvārdu daļas intervētāja izvēlei piedāvātie jautājumi/uzdevumi.

1.jautājumu/uzdevumu grupa (jāizvēlas viens katram skolēnam):

- formulē un raksturo kādu no tekstā ietvertajām idejām;
- raksturo, kā autors ietekmē lasītāju/manipulē ar lasītāju, pamato viedokli;
- formulē un raksturo vienu tekstā iegūtu atziņu;
- ar kādiem paņēmieniem autors ir padarījis tekstu (interesantu/savdabīgu/uztveramu/saprotamu/garlaicīgu/sarežģītu *).

2.jautājumu/uzdevumu grupa (jāizvēlas viens katram skolēnam):

- raksturo, kas tekstā tevi uzrunāja emocionāli pozitīvi vai negatīvi, pamato viedokli;
- nosauc un pamato cēloņus, kas varētu traucēt uztvert teksta saturu;
- kā, tavuprāt, šo tekstu varētu izmantot skolas mācību programmā kādā no mācību priekšmetiem;
- kas... (savdabīgs/oriģināls/neierasts * u.c.), tavuprāt, ir vērojams teksta valodā.

* no piedāvātajiem apzīmētajiem mutvārdu daļas intervētājs izvēlas skolēna atbildes saturam piemērotāko

Eksāmena mutvārdu daļas norisi ieraksta datnēs, izmantojot attiecīgās iestādes datortehniku un Valsts izglītības satura centra izstrādāto programmatūru atbilstoši valsts pārbaudes darbu norises darbību laikos noteiktajai kārtībai.

Jautājumi skolēnam	Par ko jādomā?
<i>1.jautājumu bloka varianti</i>	

1. Formulē un raksturo teksta <u>tematu!</u>	<i>Svarīgi ne tikai formulēt, bet arī izvērst, izskaidrot, izmantojot tekstā būtisko, komentēt savu redzējumu. Vispirms tematu formulēt vispārinot, pēc tam pamatojot ar teksta saturu. Kā autors atklāj tematu – kādas tēlu rīcības, notikumi to atklāj, kādu informāciju uzzinām temata aspektā.</i>
2. Formulē un raksturo tekstā ietverto <u>problēmu!</u>	<i>Var izcelt vairākas tekstā pieteiktās problēmas, bet kādu no tām izvērst, iztirzāt. Arī šajā jautājumā vispirms problēma tiek vispārināta, pēc tam pierādīta ar teksta saturu. Jāatceras, ka problēma ir kaut kas, ko pēta, rāda, atklāj teksta autors, tā var būt arī pretrunīga situācija kāda procesa vai parādības zinātniskā izpratnē. Ko autors ar šo tekstu grib risināt?</i>
3. Raksturo teksta <u>nolūku</u> un pamato viedokli!	<i>Teksta autora nolūku vislabāk pieteikt, izmantojot aktīvu un būtisku darbības vārdu nenoteiksmē; turpinājumā svarīgs savas domas komentējošs izvērsums. Atbildes formulējumā būtu svarīgi sākt ar tādiem darbības vārdiem kā izvērtēt, parādīt, rādīt, pārliecināt, likt domāt utml.</i>
4. Raksturo teksta iespējamo <u>adresātu</u> un pamato viedokli!	<i>Adresāts var piederēt noteiktai vecuma vai profesionālu vai sociālu, emocionālu interešu grupai. Šeit svarīgi izvērtēt, kurš teksts tiek analizēts. Ja tas ir daiļliteratūras teksts, tad adresāts var būt plašs lasītāju loks atkarībā no saturiskās ievirzes vai žanra, vai vecumposma. Ja tas ir zinātnisks vai lietišķo rakstu teksts, tad konkretizēt, piemēram, cilvēki, kuri pēta kādu konkrētu valodas jomu, adresāts var būt, piemēram, pašvaldības institūciju pārstāvji, kuriem svarīgi ievērot konkrētās likumā noteiktās prasības.</i>
5. Raksturo teksta <u>aktualitāti!</u>	<i>Aktualitāte ir atbilstība pašreizējam laikam, kā arī nozīmīgums, kas savukārt nozīmē, ka tekstā iespējams izcelt vispārcilvēciskās vērtības, kas ir aktuālas visos laikos.</i>
2.jautājumu bloka varianti	
1. Kā, tavuprāt, tekstā izpaužas personas (autora/literārā tēla/intervētāja/intervējamā u.c.) <u>individualitāte?</u>	<i>Svarīgi izvēlēties sev saprotamāko aspektu tekstā, tad raksturot, kā tajā parādās individualitāte, t.i., unikalitāte, īpašais. Tas var atklāties tiklab saturā (idejās), kā formā (uzbūvē, valodā).</i>
2. Raksturo, kā tekstā atklājas <u>žanra pazīmes</u> , pamato viedokli!	<i>Daiļliteratūrā katrā no veidiem iekļaujas noteikta žanru sistēma, visplašākā tā ir prozā (veids), piem., stāsts, novele, miniatūra, literārā pasaka utt. Arī dokumentālajā literatūrā ir savi žanri (atmiņu tēlojums, memuāri, ceļojuma piezīmes u.c.). Arī žurnālistika nozīmē konkrētus žanrus (piem.,</i>

	<i>intervija, ziņa, viedoklis). Tāpat iespējami dažādi runu žanri: svētku runa, politiska runa utt., arī likums vai populārzinātniska apcere var būt žanra nosaukums. Žanra pazīmes var saskatīt gan saturā, gan teksta veidojumā, arī valodas izvēlē (piem., funkcionālā stila izvēlē).</i>
3. Raksturo teksta <u>valodas īpatnības</u> (leksiskās/ morfoloģiskās/ sintaktiskās)!	<i>Katrā tekstā kāda no valodas īpatnībām būs vairāk izteikta, šādā prioritāšu veidā arī vērts stāstīt. Nav nepieciešamības raksturot visas. Daiļliteratūras tekstā lielāka uzmanība vēršama tieši uz leksiskajām īpatnībām, taču tikpat liela iespēja arī analizēt morfoloģiskās vai sintaktiskās īpatnības.</i>
4. Nosauc, ar kuriem <u>atslēgas vārdiem</u> tu raksturotu šo tekstu, pamato savu izvēli!	<i>Atslēgas jeb balsta vārdi var būt kā tēmu pieteikums, tas palīdzēs raksturot svarīgāko tekstā saskatīto, saprasto. Ir mērķtiecīgi tos veidot vienotā sistēmā, piem., īpašības, vērtības, subjekti, laika kategorijas u.tml.</i>
5. Raksturo, kā teksts atklāj <u>laiku?</u>	<i>Laika kategorijas raksturojumā jāizvēlas vislabākais konkrētajam piemēram derīgais skatījums. Laiks ir hronoloģija 1 dienas vai visa mūža ietvarā; laiks - viena noteikta posma, piem., nākotnes, izcēlums; laiks ir arī ļoti subjektīva kategorija. Ja tekstā raksturots noteikts vēstures posms, tad iespējams raksturot konkrētās laika (laikmeta) zīmes, kas parādās gan valodā, gan priekšmetos, gan uzvedībā u.tml.</i>
3.jautājumu bloka varianti	
1. Par ko un kāpēc tu vēlētos <u>sarunāties ar teksta autoru?</u>	<i>Ja ir zināms, tad drīkst konstatēt, ka klasiķim rakstniekam burtiski neko vairs pajautāt nevar, tad iespējams izcelt potenciālās izpētes virzienus, kas uzskatāma par netiešu sarunu ar autoru.</i>
2. Kā šis teksts saistās ar <u>tavu pieredzi</u> ? Pamato!	<i>Teksts var būt saiknē ar lasītāja tiešo pieredzi, kā arī netiešo, asociatīvo, varbūtējo, iespējamo pieredzi. Saikni var meklēt ne tikai atveidotajā notikumā (situācijā), bet arī atsegtajās īpašībās, vēl jo vairāk vērtībās un atziņās. Ir iespējams arī skatījums par pieredzi, kuru negribētos piedzīvot.</i>
3. Vai un kā, tavuprāt, teksts varētu <u>bagātināt tavu dzīves pieredzi?</u>	<i>Pieredzes bagātināšana visvairāk varētu notikt emocionālā ziņā (attieksmes, īpašības), kā arī vērtībās.</i>
4. Kādas <u>pārdomas</u> tev radās pēc teksta izlasīšanas?	<i>Pārdomas ir vērts sistematizēt tā, lai vislabāk izstāstītu savu pārdomu gaitu. Lasītāja pieredzes veidošanās no satura, formas, valodas kvalitātēm ir labs stāstīšanas modelis.</i>

5. Kam un kāpēc tu ieteiktu izlasīt šo tekstu?	<i>Jautājums veido loģisku saikni ar 4.jautājumu par adresātu, tikai šoreiz tas būtu nevis autora nolūkots, bet gan tevis kā reklamējoša lasītāja (savā ziņā reklāmas aģenta) skatījums.</i>
Intervētāja jautājumi	
1. Raksturo, kas tekstā tevi uzrunāja emocionāli pozitīvi/negatīvi , pamato viedokli!	<i>Pozitīvais vispirms saistās ar labo, vēlamu, derīgo, taču var būt arī asociatīva saikne, piem., ar savā pieredzē būtisko. Svarīgi pieteikt tās īpašības vai vērtības, kas tekstā izceļamas. Negatīvais saistāms ar nevēlamu, nosodāmu, iespējams, arī pretrunīgu un neviennozīmīgu. Svarīgi ne tikai nosaukt patstāvīgi noteiktos aspektus, bet arī virzīties uz analīzes un izpratnes pusi.</i>
2. Formulē un raksturo vienu tekstā iegūtu atziņu !	<i>Atziņa ir patstāvīgs secinājums, kas radies, konkrēto tekstu iepazīstot. Atziņa nav citāts vai vispārīgs izteikums, ir vērts orientēties uz konkrēto tekstu.</i>
3. Nosauc un pamato cēloņus , kas varētu traucēt uztvert teksta saturu !	<i>Arī tad, ja nerodas problēmas ar tekstu, iespējams analizēt situāciju saiknē ar dažādu lasītāju pieredzi (vecums, intereses utt.).</i>
4. Ar kādiem paņēmieniem autors ir padarījis tekstu ... (interesantu/savdabīgu/ uztveramu/saprotamu/ garlaicīgu/sarežģītu)?	<i>Paņēmieni ir attiecināmi gan uz tēlu izveidi (kā tie raksturoti, veidoti), gan uz idejas veidošanos (varbūt mērķtiecīgi izmantoti jautājumi), gan uz valodas paņēmieniem.</i>
5. Kā, tavuprāt, šo tekstu varētu izmantot skolas mācību programmā kādā no mācību priekšmetiem?	<i>Vērtīgāka ir prasme saskatīt un piedāvāt ideju tādā mācību priekšmetā, kur konkrēto tekstu ikdienā neizmanto, tāpat literārus tekstus var izmantot ne tikai literatūras un latviešu valodas stundās.</i>
6.Kas (savdabīgs/oriģināls/neierasts u.c.), tavuprāt, ir vērojams teksta valodā ?	<i>Teksta valodā, kā minēts jau iepriekš, neparastais var izcelties kādā no zināmajiem valodas līmeņiem – leksikā, sintaksē vai morfoloģijā.</i>
7. Formulē un raksturo kādu no tekstā ietvertajām idejām !	<i>Ideja - doma, galvenā doma, galvenā problēma, iecere, pārliecība; etimoloģija - no grieķu idea 'izskats, veids, forma'.</i>

8. Raksturo, kā autors ietekmē lasītāju/manipulē ar lasītāju, pamato viedokli.	<i>Vispirms, izprotot teksta būtību, ir jāizvēlas viens no stāstījuma aspektiem. Ietekmēt var gan saturiski, gan emocionāli, gan piesakot noteiktu vērtību sistēmu, kā arī valodiski (vārdu, teikumu izvēlē). Te labi saskan jautājumu pāris: teksta autora nolūks un lasītāja ietekmēšana.</i>
---	---

Piemēri.

Teksts no 2022.gada eksāmena mutvārdu daļas (3.diena, 2. teksts – daiļliteratūra)

Babeņa, uzmetusies uz akmens lieveņa jeb skrilca mājas priekšā, sastrādātām rokām mizo kartupeļus. Ar dobjū blīkšķi cita pēc citas zilajā plastmasas spainī iekrīt padsmīt iedzeltenas buļbas ar izgrebtiem acu caurumiem.

Plaukstas ir noputējušas, dzīslas to iekšpusē iekrāsojušās kā dubļainas urdziņas, un aiz nagiem vīd zeme.

Nopētu savas rokas. Vēl pirms pusotras nedēļas glaunā Rīgas salonā apvīlētie un ar ilgnoturīgu laku nokrāsotie nagi izskatās smalki, katru dienu ar jutīgai ādai piemērotu krēmu iemasētas plaukstas – maigas, zīdainas... un nekam nederīgas.

Sēžu uz piemājas beņķa, kura karmīnsarkanā krāsa sen nolupusi, atklājot pelēcīgi brūnu koku. Aprīļa agrās pēcpusdienas saule šogad ir īpaši vēlīga, tāpēc ļauju tai glāstīt manu seju.

„Pi bulbenom vēl byus bīzpīns i studins, i kaidis ogūrcs, a soldonajā izcepšu pluonuos blinus, labi, bārns?” viņa jautā nīprā balsī.

„Labi, baben. Nevajag jau nopūlēties! Es pa ceļam paēdu.” Esmu uzkritusi viņai uz galvas kā sniegs maijā (mūsu klimatiskajos apstākļos drīz varēs arī teikt „kā sniegs Ziemassvētkos”), un viņa nav paspējusi sagatavot ko ēdamu (jo pašai nav vaļas un apetītes), tāpēc tagad jūtas vainīga.

„Koi ta tu iedi?”

„Hotdogu un kafiju zapravkā.”

„Jezupen! Jei pierk kapeju zapravkī. Biernen, kas ta jums Reiga, veikālūs kapejis vairs nav?”

„Tei vēl jier, baben,” es cenšos neveikli pāriet uz latgaļu valodu. „Bet atejas papīra un griķu drīz nebūs.” Pa pusei nomizotais kartupelis izkrīt no rokas zālājā. Babeņa paskatās uz mani.

„Vai ta karš byus suocīs?” Domāju, cik daudz gan viņa varētu būt informēta par notiekošo. Ikdienas ziņām babeņa droši vien pārāk neseiko, jo, cik atceros, daudz labprātāk klausās LR2 programmu, kur ēteru aizpilda sentimentālu šlāgeru treļļi. Latvijas Televīziju šeit tikpat kā neķer, tā vietā viņa šad un tad noskatās pa kādam krievu ziņu izlaidumam, bet vairāk par tiem viņai pie sirds iet austrumu kaimiņzemes melodramatiskie seriāli.

„Nā, karš vēl nā. Bet nu vysaidys zarazys pa pasauli klejoj. Juobyut pisardzeigīm.”

„Ā,” viņa pēkšņi atskārš, „vakardiņ tys puiseits nu Krīvejis nazku taidu arī sacieja.” Paskatos uz viņu ar piesardzību. Pelēkāajā rupja adījuma jaciņā ar pīnīšu musturu viņa pēkšņi izskatās tik smalka, it kā pēdējo gadu laikā būtu sarāvusies.

„Kaidis puiseits?”

„A es te ar vīn daļnaboīščiku sazadraudzieju. Jis man īvad kampetys nu Krīvejis par veļti, as ju ar kapeji pacīnoju. Jis brauc iz Vuoceji piec precem i vad iz Krīveji. Vakardiņ vot sacieja, ka nazina, kai tiks cauri Puļejai. Tī asot naz kaidys lelys ryndis iz rubežys, navar tikt cauri. I veļ beistutīs, kai atpakaļ sātā tiks, vai rubežys nabyus slāgtys arī daļnabojščikim. Kaut kaidis viruss pa pasauli izaplatiejīs. Suocīs Kīnā, bet soka – it kai amerikāņi laboratorejuos izstruodojuši kai īrucī pret pasauli.”

Skatos uz viņu un nezinu, smieties vai raudāt. Tagad, kad lielākā daļa Eiropas valstu nu jau vairākas nedēļas aizslēgušas savas durvis ārzemniekiem, babiņa laiž pār sliekšni krievu tālbraucēju, kurš regulāri ceļo cauri visai Eiropai un kā vīrusu izplata nez kur saklausītās konspirācijas teorijas.

No: Zarāne, A. Babeņa. Slīdošās kāpnes: stāstu krājums. Zvaigzne ABC. 2019.

Jautājumi pēc teksta:

1. Raksturo teksta aktualitāti!
2. Kā, tavuprāt, tekstā izpaužas literārā tēla / autora individualitāte?
3. Vai un kā, tavuprāt, teksts varētu bagātināt tavu dzīves pieredzi?

Intervētāja uzdotie jautājumi pēc skolēna atbildes:

1. Nosauc un pamato iemeslus, kas varētu traucēt uztvert teksta saturu!
2. Kas tevi tekstā uzrunāja emocionāli pozitīvi vai negatīvi?

Teksts no 2022.gada eksāmena mutvārdu daļas (1.diena, 5. teksts – cita žanra un stila teksti)

Oktobra pirmajā pusē tiešsaistē notika 13. Starptautiskais baltistu kongress „Baltu valodas laikā un telpā”. Valodas speciālistu pulkā tas ir patiesi gaidīts notikums. Tēmu loks sniedzās no baltu valodu likteņiem laika nogriežņos līdz skatījumam uz valodu mūslaikos. Joprojām aktuāls jautājums par angļu valodas ietekmi.

Kongress notiek reizi piecos gados, un tā tradīcija aizsākās 1965. gadā Viļņā kā savdabīgs solidaritātes pasākums, jo lietuvieši un latvieši ir radniecīgas valodas.

Baltistu kongress pirmo reizi notika attālināti – „Zoom” platformā. Dalībnieku bijis vairāk nekā citus gadus. „Ja ņemam vērā, ka pirmajā kongresā jeb konferencē bija tikai 12 referāti, tad šajā jau bija 140,” salīdzina Latvijas Universitātes Latviešu valodas institūta direktore Sanda Rapa. Divām ierastajām sadaļām, kur pēta baltu valodu etnoģenēzi un mūsdienu baltu valodu stāvokli, proti, sinhronisko valodniecību, pievienojusies arī trešā – kā baltu valodas dzīvo digitālajā pasaulē. Sanda Rapa uzskata, ka baltu valodas lieliski soļo līdzī laikam un dažās jomās pat ir tikušas tālāk nekā pārējā pasaule, jo „Tēzauris” top, pētījumi top.

Savukārt, runājot par mūsu valodas attīstību, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas profesore Andra Kalnača norāda arī uz kādu risku, saistītu ar globalizācijas tendencēm, kas šobrīd izpaužas kā angļu valodas „uzlidojums” latviešu valodai. Viņa paskaidro: „Ļoti daudz ko mēs lasām angļiski, skatāmies angļiski, klausāmies angļiski, un tad mums sāk likties, ka arī izteikties mēs kaut kā varam vieglāk angļiski vai izmantot angļu [valodas] vārdus, un ka latviešu valodā nekā nav, nav pat vērts meklēt un tā tālāk. Vismaz es no studentiem katru gadu dzirdu šādus argumentus. Tad atkal ir jāsaka tā – atmostieties, atveriet acis! Nav tā. Latviešu valoda ir ļoti bagāta, ļoti skaista valoda, kurā var pateikt jebko. Vienkārši vaina ir tajā, ka mēs par maz pievēršam uzmanību paši savai valodai. Mēs dievinām citas valodas, it īpaši angļu valodu, kas, protams, pati par sevi arī ir ļoti laba un bagāta, skaista valoda, bet aizmirstam paskatīties, ka mums taču pašiem ir savs dārgums.”

Sanda Rapa apstiprina, ka ar šādu izaicinājumu saskaras arī Lietuvā, vien viņi esot mazliet čaklāki svešo vārdu lietuviskošanā (protams, lai droši to apgalvotu, vajadzētu veikt pētījumus). Viņa turpina: „Tāpēc jau baltisti darbojas, tāpēc baltistu darbs ir svarīgs, lai parādītu, ka visās dzīvajās baltu valodās ir vārdu kopums, ar ko runāt, izteikties. Tāpēc arī baltu valodām ir jāienāk digitālajā pasaulē, lai jebkurš var sarunāties datorā arī mūsu valodās. Pagaidām ir tā, ka pretī bieži vien mirdz angļu valoda. Vajag vairāk radīt latviešu vārdus, teikumus un stāstus.”

Pēc: Kultūras Rondo, Baltu valodas lieliski soļo līdzī laikam. Aizvadīts 13. Starptautiskais baltistu kongress. LSM, 2021. <https://www.lsm.lv>

Jautājumi pēc teksta:

1. Raksturo teksta iespējamo adresātu!
2. Raksturo, kā tekstā atklājas žanra pazīmes!
3. Kā šis teksts saistīts ar tavu pieredzi?

Intervētāja uzdotie jautājumi pēc skolēna atbildes:

1. Kas tevi tekstā uzrunāja emocionāli pozitīvi vai negatīvi?
2. Formulē un raksturo vienu tekstā iegūtu atziņu!

Ieteikumi.

Gatavojoties eksāmena mutvārdu daļai, iespējams analizēt iepriekšējā mācību gada tekstus, ir pieejami 18 daiļliteratūras tekstu un 18 citu žanru tekstu fragmenti. Skolotājs var modelēt situācijas atbilstoši jaunajai mutvārdu daļas norisei.

Ikdienas darbā, analizējot jebkuru tekstu gan valodā, gan literatūrā, ieteicams pievērst uzmanību eksāmena mutvārdu daļas jautājumiem.

Ja ir iespējams, tad skola var izmantot iepriekšējā mācību gada skolēnu mutvārdu daļas ierakstus analīzei. Ja nav iespējams, tad veido uzdevumus, kuros skolēnam pašam jāieraksta mutvārdu daļas atbilde, kuru pēc tam individuāli vai klasē iespējams izvērtēt. Lai arī jaunajā mācību satura pieejā skolēniem vidusskolas posmā daudz jāstrādā individuāli vai darba/projektu grupā, maz atliek laika kvalitatīvai publiskās runas pilnveidei. Šeit ieteikums varētu būt biežāk izmantot, piemēram, lifta runas paņēmieni šo prasmju attīstīšanai. https://skolo.lv/pluginfile.php/16225992/mod_resource/content/1/5.vertšanas-piemers-lifta-runas-snieguma-uzlabosana.pdf

IV. Avoti pašmācībai

- <http://valodasrokasgramata.lv/>
- Skolā izmantotās mācību grāmatas (dažādas izdevniecības).
- Iepriekšējo mācību gadu CE 2.daļas uzdevumi.
- Šajā metodiskajā materiālā norādītās saites.